

Dr. Birkás János orvos alezredes, a hadtudományok kandidátusa

Az orvostanhallgatók honvédelmi szakegészségügyi képzése

A szocialista országok, így hazánk is, az ország lakosságának honvédelmi felkészítésének részeként különös gondot fordít az orvostanhallgatók honvédelmi szakegészségügyi oktatására. Arra kell törekednünk, hogy a katonai és polgári egészségügyi szolgálatok szoros együttműködésben biztosítsák ezen oktatás hatékony végrehajtását.

Úgy vélem, hogy a téma vizsgálata, az abból levont következtetések és javaslatok megvalósítása eredményeként az orvostanhallgatók megfelelő elméleti és gyakorlati jártasságra tehetnek szert — az első orvosi segélynyújtás szintjén — a tömegesen jelentkező sérültek és betegek ellátásának megszervezésében és végrehajtásában.

A) Történeti áttekintés

Az orvostanhallgatók katonai és katonaoorvosi — honvédelmi érdekeket szolgáló — képzésének fontosságát a Szovjetunióban igen hamar felismerték. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után igen nagy jelentőséget tulajdonítottak az orvosok részvételének a szovjet haza fegyveres védelmében.

Szolovev (20, 21, 22) hangsúlyozza a Vörös Hadsereg egészségügyi ellátásának fontosságát, illetve az ott dolgozó orvosok nagyfokú katonai, politikai és szakmai ismereteinek a jelentőségét. Egyaránt fontosnak tartja a harcoló csapatoknál, illetve a hátszágban szolgálatot teljesítő orvosok képzését és továbbképzését (21). Ezért is tett javaslatot már 1920-ban arra, hogy az orvosképző főiskolákon vezessék be a honvédelem szempontjából fontos egészségügyi ismeretek oktatását. Javaslataát elfogadták és az oktatás szükségessége és eredményessége igazolta előrelátását.

Egy 1936. évi december 15-i jelentésből tudjuk (13), hogy a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumnak az egészségüggyel foglalkozó 12. osztálya is lényegesnek tartotta az orvostanhallgatók részére háborús egészségügyi ismeretek oktatását.

A Magyar Királyi 8. számú Honvéd és Közrendészeti Helyőrségi Kórház parancsnoka a Honvédelmi Minisztérium 12. osztálya utasítására jelenti, hogy nagyon lényeges a kikerülő orvosi generáció képzése, mert „az észlelhető tünetek arra mutatnak, hogy egy minden eddigi tapasztalatot felülmúló világháború előtt állunk”. Ezért javasolja:

- a biológiai (restauráló) hadisebészet;
- a katonai (tömeg) közegészségtan;
- az offenzív gázkutatás;
- a defenzív gázkórtan, valamint
- az egészségügyi taktika rendes tanára tanszékeinek a felállítását.

Politikai szempontból az sem érdektelen, hogy javaslata szerint a kiképzést a numerus claususra való tekintet nélkül mindenkire ki kell terjeszteni.

A második világháború befejezése utáni hidegháborús időszak, illetve az akkori politikai vezetés arra inspirálta a Honvédelmi Minisztérium orvosi osztályát, hogy lépéseket tegyen az orvostanhallgatók honvédelmi szakmai oktatásának bevezetésére. Ezért az orvosi osztály 1949. január 7-én beadvánnyal fordult a Honvédelmi Miniszterhez (7), amelynek tárgya: „*Tábori egészségügyi és hadműveleti egészségügyi szolgálat előadása a Tudományegyetemen*”. Egyben átiratot is intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, a budapesti Tudományegyetem orvoskari dékánjához és *Dr. Hedri Endre* nyilvános rendes tanárhoz, a budapesti III. Sebészeti Klinika igazgatójához, melyben a tábori sebészet oktatásának bevezetésére tett javaslatot. Ennek megvalósítása érdekében egy hivatásos orvostisztet vezényelnének a Hedri klinikára, amelyet akkor *Petrovskij* professzor vezetett, akinek kötelessége lenne „tudományos működés mellett lektori — fizetéstelen tanársegédi — minőségben a klinika igazgató tanácsának ellenőrzése és intézkedése szerint az előadások megtartása” (7). Ennek eredményeként dolgozott az említett klinikán *dr. János György* honvéder orvos 1949—1951 között.

1950. szeptember 21-én a Honvédelmi Minisztérium katonai tanintézeti csoportfőnöksége azt jelenti a Magyar Néphadsereg hadtápszolgálati főnökének, hogy a Honvédelmi Miniszter által a Minisztertanács elé előterjesztett és elfogadott rendelet alapján 1951. február 1-vel bevezetik az egyetemi és főiskolai hallgatók csapaton kívüli tartalékos tiszti katonai kiképzését (8, közigazgatási rendszám 4400). A rendelet kimondja, hogy a kiképzést úgy kell megszervezni, hogy a jövő szakembereinek tanulmányait az ne befolyásolhassa, illetve tanulmányaik befejezése után „a termelésbe való bekapcsolódásukat számottevően ne hátráltassa”. A kiképzés megszervezésére és végrehajtására — katonai tanszék felállítására — történt intézkedés, melyért a honvédelmi miniszter volt a felelős.

1950 őszén alakultak meg az egyetemeken a gyalogos és egészségügyi tanszékek, majd 1951 őszén a budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen létrehozták a Hadtáp és Egészségügyi tanszékét, ahová az orvosegyetem oktató kerete is tartozott. Önálló Katonaegészségügyi Szervezési Tanszék (4. sz. Tanszék) a budapesti orvoskaron 1952. szeptember 1-től működött *dr. Takáts László* honvéder orvos vezetésével, majd Szegeden, Pécsen és Debrecenben is szervezték az egyetemeken gyalogos tanszékeik az egészségügyi tagozatokat.

Az orvosok tartalékos tiszti kiképzéséhez 450 óra csapaton kívüli kiképzési óraszámot és hathónapos csapatgyakorlatot kellett biztosítani.

Ebből:

— *évközben* heti három óra valamennyi évfolyamon (szükség esetén több. a 450 óra eléréséig);

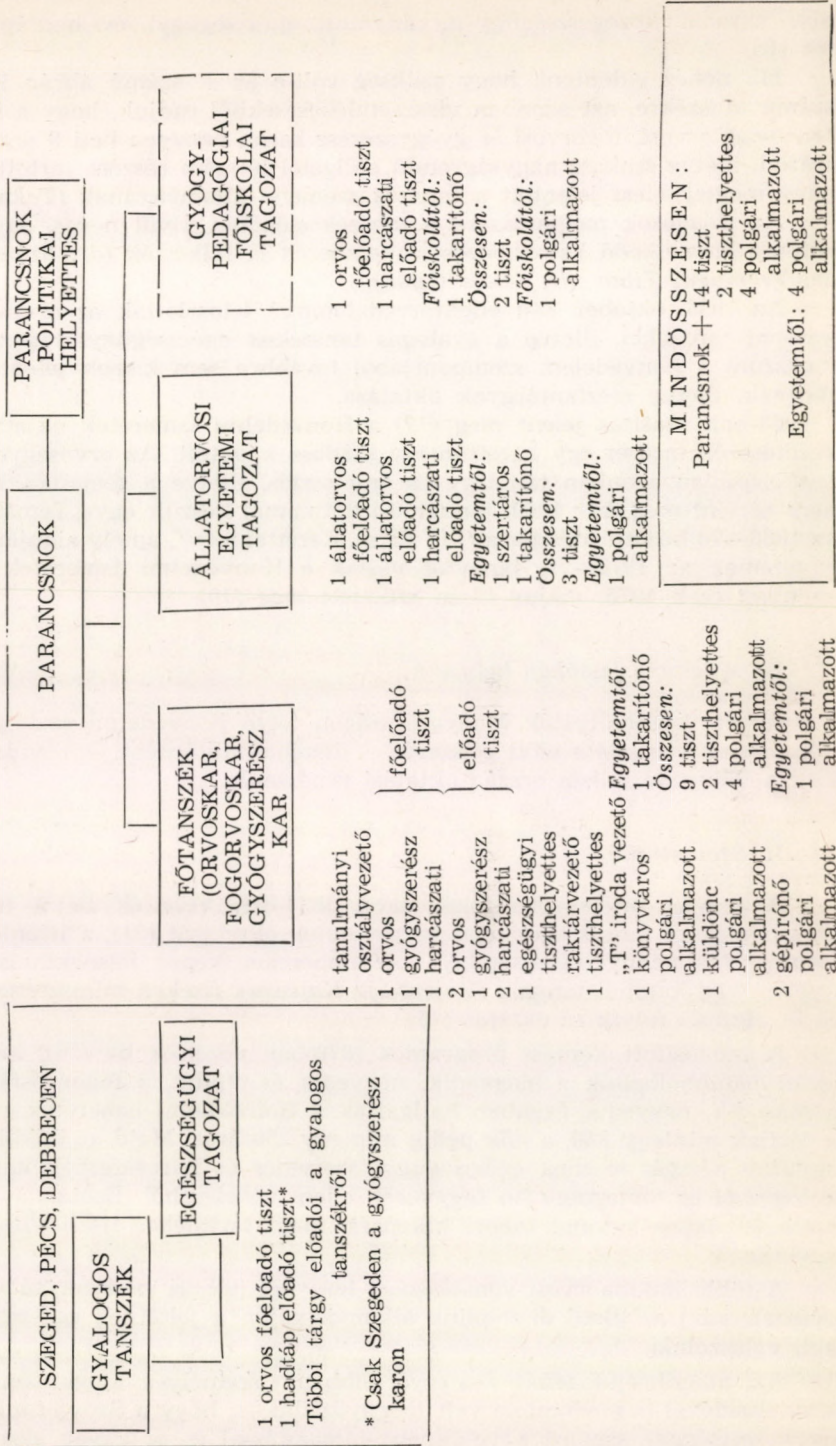
— *nyári szünetekben* az első, második és harmadik, valamint a negyedik évfolyam elvégzése után egy-egy hónapos katonai kiképzés, a diploma megszerzése után pedig kéthónapos csapatgyakorlat következett.

A budapesti Tudományegyetem Orvosi Kar katonaeegészségügyi szervezési tanszékének állománytáblája az 1. számú ábra szerint épült fel. Ide tartozott az Állatorvosi Főiskolai Tagozat és a Gyógy pedagógiai Tagozat is.

Az egyetemeken oktatott katonai, illetve katonaeorvosi tárgyak téma- és óraelosztásáról sajnos nem maradtak dokumentumok, mert azokat a tanszék megszűnésekor — 1956. október 31-én — megsemmisítették. Azt azonban tudjuk, hogy oktattak tábori sebészetet, tábori belgyógyászatot, katonai higie-

BUDAPESTI ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM
KATONAI EGÉSZSÉGÜGYI SZERVEZÉSI TANSZÉK

(Takarítás szerint)

nét, katonai közegészségügy-járványtant, egészségügyi és hadtáp harcászatot stb.

Ma nehéz eldönteni, hogy szükség volt-e az 1. számú ábrán látható létszámú tanszékre, azt azonban visszaemlékezésekből tudjuk, hogy a heti három óra — az orvosi, fogorvosi és gyógyszerész karon összesen heti 9 óra — melyet század, illetve szakasz nagyságrendű hallgatói létszám részére tartottak — igen nagy megterhelést jelentett a tanszék személyi állományának (*Takáts*).

Az előadások megtartására a tanszék előadóiin kívül neves, egyes szakterületek kiemelkedő katonaeorvos-szakembereit is felkérték (*dr. Szántó György, dr. Trencsényi Tibor, dr. János György*).

Az 1956. október 23-i ellenforradalommal feloszlottak az orvosegyetemek katonai tanszékei, illetve a gyalogos tanszékek egészségügyi tagozatai, s így megszűnt a honvédelem szempontjából továbbra sem kisebb jelentőségű tantárgyak, illetve résztantárgyak oktatása.

1968-ban utasítás jelent meg (19) a Honvédelmi Ismeretek oktatásának bevezetéséről, melyet egy kerettanterv kiadása követett. Az orvosegyetemek vonatkozásában azonban tantárgy és óraelosztás, illetve a tematika kidolgozása nem történt meg, bár 1969. január 6-i dátummal készült egy „Tematikus terv” az 1968—73 közötti időszakra (14). Ez a „Kerettanterv”, amely alapján az orvosegyetemek az 1975—76. tanévtől végzik a Honvédelmi Ismeretek oktatását, azonban csak 1975. május 19-én született meg (10).

B) A képzés jelenlegi helyzete

Az orvostanhallgatók Magyarországon folyó honvédelmi szakegészségügyi képzésének vizsgálata előtt célszerű — összehasonlításként — röviden áttekinteni néhány szocialista ország oktatási rendszerét.

1. Szovjetunió

A szovjet orvosképző főiskolákon 1920-ban vezették be a honvédelem szempontjából fontos egészségügyi ismeretek oktatását (21), s jelenleg a Szovjetunió valamennyi egészségügyi szakembereket képző felsőoktatási intézményében van katonai tanszék (*Vojennaja Kafedra*). Ezeket minisztertanácsi rendelet alapján folyik az oktatás (15).

A módosított képzési programot 1976-ban vezették be (16), mely szerint az orvostanhallgatók a harmadik, negyedik és ötödik, a fogorvostanhallgatók a második, negyedik években hallgatják a Honvédelmi ismeretek tárgyköreit, a férfiak mintegy 350, a nők pedig mintegy 250 órát. Majd az ötödik év végén együttes vizsgát tesznek egészségügyi szervezés és harcászból, katonai toxikológiából és tömegpusztító fegyverek elleni védelemből. Ezután a férfiak részére 30 napos katonai táborig kiképzés, majd tartalékos tiszt vizsga letétele következik.

A többi katonaeorvosi vonatkozású tárgyból (tábori sebészet, tábori belgyógyászat, stb.) az illető diszciplína államvizsgáján a jelöltnek egy-egy kérdésre kell válaszolnia.

Azt mondhatjuk tehát — s erről többszöri személyes látogatással és egyéni konzultációval is módomban volt meggyőződni —, hogy a Szovjetunióban kellő szervezettséggel, szigorú követelmény-támasztással és az anyag elsajátításához

szükséges feltételek biztosításával folyik az orvostanhallgatók honvédelmi szakegészségügyi oktatása. Az egyetemi évek alatt felkészítik őket arra, hogy adott esetben a fegyveres erőknél teljesítsenek szolgálatot egység egészségügyi szolgálat főnöki beosztásban; a polgári védelemben dolgozók pedig hasonló szintű feladatok ellátására legyenek képesek (1, 3, 5).

2. Német Demokratikus Köztársaság

A Német Demokratikus Köztársaságban 1978-ban fejeződött be a polgári orvostudományi egyetemeken a katonaeorvosi tanszékek (*Lehrstuhl Militärmedizin*) felállítása, melyek elsődleges feladata az orvos-, fogorvos és gyógyszerész hallgatók honvédelmi szakegészségügyi oktatása (11), amelyre mintegy 100 óra használható fel (17). Előadásokat tartanak például a bőrgyógyászat keretében „A katonai szolgálat specifikus hatása a bőrelváltozásokra”, vagy a pszichiátrián belül „A tömegpusztító fegyverek lélektani hatásai” címmel. A belgyógyászat, a sebészet, a sürgősségi ellátás tantárgyakban is szerepelnek katonaeorvosi vonatkozású előadások. Igen lényeges, hogy a más tárgyakba beépített és hangsúlyozottan honvédelmi szakegészségügyi ismeretek oktatásán kívül a katonaeorvostan 51 órában az V. évben önálló stúdiumként szerepel (11).

A tárgykörökből írásbeli vizsgát kell tenni, majd ezt követően a férfiak részére az V. év befejezése után 5 hetes, táborban eltöltött katonaeorvosi kiképzés következik.

A katonaeorvosi diszciplínák tanulmányozásához az orvostanhallgatók a szakma legkiválóbb képviselőinek tollából megjelent szakkönyvekkel rendelkeznek. A „Katonaeorvos-tudomány” című tankönyv (6) összefoglalva is tartalmazza az orvostanhallgatók és fiatal orvosok képzéséhez szükséges ismeretanyagot.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a Német Demokratikus Köztársaságban az orvostanhallgatók honvédelmi szakegészségügyi oktatása, képzése egységes szemlélet és irányítás alatt történik. Az orvosegyetemek katonai tanszékei kellő elméleti és gyakorlati oktatásban részesítik a hallgatókat és biztosítják részükre az ismeretek megszerzéséhez szükséges feltételeket.

3. Lengyel Népköztársaság

A Lengyel Népköztársaság mind a 10 orvosegyetemén működik katonai tanszék (*Studium Wojskowe*). Az orvostanhallgatókat már felvételükkor egészségügyi állapotuk és más szempontok alapján, két csoportba osztják. Az I. csoportba tartoznak azok a férfiak, akik az egyetem elvégzése után a hadsereg részére kerülnek lebiztosításra; a II. csoportba a nők és a férfiak egy kisebb csoportja, akik háború esetén a polgári védelemben fognak dolgozni. Ennek megfelelően már egyetemi éveik alatt differenciált honvédelmi szakegészségügyi oktatásban, illetve képzésben részesülnek, mintegy 300 órában, a IV. és V. évben.

Az I. csoport részére az V. év befejezése után 2 hónapos tábori katonai kiképzés következik (19). A lengyel orvostanhallgatók honvédelmi-egészségügyi oktatása magas óraszámban történik, melynek színvonalas, tartalmas megszervezése és végrehajtása nagy nehézségeket jelent mind az egyetem vezetése, mind a tantárgyakat oktató állomány részére.

4. Magyar Népköztársaság

A magyarországi orvostudományi egyetemeken az 1975/76. tanévtől kezdődően az egységes „Kerettanterv” szerint folyik a honvédelmi oktatás (10).

A honvédelemről szóló 1976. évi első törvény (4), minisztertanácsi (12) és honvédelmi miniszteri (9) rendeletek írják elő minden magyar állampolgár és a felsőoktatási intézmények, tehát az orvosegyetemek számára a honvédelmi kötelezettségükből adódó feladataikat, illetve azok gyakorlati végrehajtását.

Ezek szerint az egyetemi hallgatókat nemre való tekintet nélkül tanévenként 20 órában honvédelmi ismeretekre kell oktatni, és az oktatási intézmények jellegének megfelelően a hallgatókat fel kell készíteni munkájukkal összefüggő polgárvédelmi feladatok végrehajtásának tervezésére, szervezésére és végrehajtására (9).

1. táblázat

HONVÉDELMI ISMERETEK TÉMA- ÉS ÓRAELOSZTÁSA (Magyar Népköztársaság)

Témakörök		Óraszám
Polgári védelmi ismeretek	kötelező	11
	szakanyag	38
Tájékoztató (katonapolitikai kérdések)		14
Haditechnikai ismeretek		16
Lőkiképzés		16
Tartalék idő		5
Összesen:		100

A „Kerettanterv” (10) téma- és óraelosztásából (1. táblázat) látható, hogy az összesen 100 órából, melyet honvédelmi ismeretek oktatására kell fordítani, a szakanyagra, honvédelmi szakegészségügyi képzésre 38 óra esik (2. táblázat).

A 38 óra azonban a 3. táblázatban feltüntetett polgári védelmi ismeretek kötelező — második és harmadik tárgykörei óraszámának értelemszerűen a szakmai kiképzéshez való — átcsoportosításával, illetve az 5 óra tartalék időnek szakmai oktatásra való felhasználásával 49 órára növelhető.

Ezzel szemben az 1976—77. tanévben az orvostudományi egyetemek, a

2. táblázat

HONVÉDELMI SZAKEGÉSZSÉGÜGYI ISMERETEK ÓRAELOSZTÁSA
(Magyar Népköztársaság)

	Tárgykörök	
1.	Katonai egészségügyi szervezés	5
2.	Tábori sebészet	12
3.	Tábori belgyógyászat	12
4.	Háborús közegészségtan—járványtan	5
5.	A gyógyszer és egészségügyi anyagellátás szervezésének sajátosságai rendkívüli (háborús) körülmények között	2
6.	Laboratóriumi vizsgálati módszerek	2
Összesen:		38

3. táblázat

POLGÁRI VÉDELMI ISMERETEK KÖTELEZŐ TÁRGYKÖREI
(Magyar Népköztársaság)

	Tárgykörök	Órák
1.	A hátszág felkészítése a korszerű háborúra. A polgári védelmi feladatok és jogszabályok.	2
2.	Az atom-, vegyi-, biológiai fegyverek általános jellemzése és az ellenük való védekezés módjai és eszközei.	3
3.	Ön- és kölcsönös segélynyújtás, önmentés.	3
4.	A polgári védelem szerveinek felhasználása és alkalmazása.	3
Összesen:		11

lehetséges óraszámok mintegy 2/3-át, 3/4 részét fordították honvédelmi szak-egészségügyi oktatásra.

Az egyes tárgykörök tanítását zömmel az egyetemek oktatói, ritka esetben hivatásos vagy nyugalmazott orvostisztek végzik, a megfelelő vagy rokontárgyra építve.

A hallgatók leckekönyvének aláírásához a gyakorlati foglalkozásokon való részvétel és az elméleti ismeretekből eredményes írásbeli vizsga szükséges.

Az oktatók és a hallgatók az alábbi jegyzeteket, illetve tankönyveket használhatják:

- Tömeges sérültek sebészeti ellátása
(Szerkesztő: Szűts Jenő, 1973. OTKI);
- Tömeges sérültek belgyógyászati ellátása
(Szerkesztő: Borhegyi László, Szigyártó Gábor, 1975. OTKI);
- A katonaeorvos-tudomány néhány kérdése
(Szerkesztő: Birkás János, 1978. MN EÜSZF-ség);
- Fodor-Vedres: A közegészségtan és járványtan alapjai, 1972. Medicina.
(Katonai higiéné c. fejezet, Írta Bíró György).
- Gyógyszer (egészségügyi anyag) ellátás rendkívüli körülmények között.
(Szerkesztő: Kurucz Tibor, 1976. OTKI).

Jelenleg nincs tankönyv, vagy jegyzet a katonai egészségügyi szervezés és harcászati ismeretek oktatásának és anyaga elsajátításának a megkönnyítésére.

A hazai orvostudományi egyetemeken folyó honvédelmi szakegészségügyi oktatás eredményességének vizsgálatára vonatkozó adatokkal nem rendelkezünk. Az eddigiek alapján mégis az alábbi megállapítások, illetve következtetések tehetők:

A honvédelmi ismeretek oktatására fordítható 100 órából 49 óra elégnek mondható a honvédelmi szakegészségügyi ismeretek oktatásához, tekintettel arra, hogy a férfiak, akiknek nagy része katonai szolgálatot fog teljesíteni, úgysis további kiképzésben részesülnek.

Nem kellően szervezett a honvédelmi ismeretek oktatása orvosegyetemeken, ami alapvetően abból következik, hogy a honvédelmi egészségügyi ismereteket tartalmazó egyes előadások nincsenek konkrétan meghatározva. Az egyetemek nem élnek a „Kerettanterv”-ben előírt óraszámok felhasználásának lehetőségével.

Az egyetemek előadói, akik érthetően nem rendelkeznek kellő katonaeorvosi jártassággal, mindössze egy alkalommal (1972. január 17—22.) konzultáltak az Orvostovábbképző Intézet Honvédelmi Egészségügyi Intézet munkatársaival, bár erre az intézet mindenkori vezetői több alkalommal, és én is tettem javaslatot, illetve publikáltam cikket a Felsőoktatási Szemlében.

Az eddigiekben összegzett főbb következtetések alapján megállapítható, hogy a honvédelmi ismeretek szakmai részeinek oktatása sem órákihasználtságát, sem effektivitását tekintve nem éri, illetve nem értheti el azon célját, melyet a vonatkozó utasítások és rendeletek előírnak. Tehát, végső fokon nem elégíti ki azon követelményeket, amelyeket a Honvédelmi Törvény meghatároz.

Javaslatok:

1. A honvédelmi szakegészségügyi oktatás megszervezésére, végrehajtására, valamint honvédelmi érdekeket érintő tudományos munka végzésére javaslom létrehozni az orvostudományi egyetemeken a honvédelmi tan-
székeket.

2. A honvédelmi tanszékek felállítását javaslom fokozatosan megvalósítani az 1981—1990 közötti években, a feltételek megérlelődésével, az egyes orvostudományi egyetemek sajátosságainak figyelembevételével.

3. Elsőként javaslom felállítani a honvédelmi tanszéket a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen, illetve a Pécsi Orvostudományi Egyetemen, ahol annak feltételei 2—3 éven belül megteremthetők.

4. A honvédelmi tanszékek felállításáig javaslom rendszeres konzultációk tartását az egyetemek oktatói és az Orvostovábbképző Intézet Honvédelmi Egészségügyi Intézete munkatársai, valamint más hivatásos katonáorvosok között.

5. Javaslom az egyetemek oktatóinak meghívását, a Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgálatának bizonyos szakmai kiképzéseire és rendezvényeire, valamint a katonai kórházak szakmai kiképzéseire.

6. Javaslom az egyetemek oktatóinak részvételét az oktatandó tárggyal kapcsolatos, az Orvostovábbképző Intézet Honvédelmi Egészségügyi Intézete által rendezett tanfolyamokon. (Pl.: Sebészeti elvek és kompromisszumok; Tömeges sérültellátás belgyógyászati vonatkozásai stb.).

7. Javaslom a honvédelmi szakegészségügyi ismeretek „blokk”-szerű oktatását az illető tantárgy befejezéseként (pl. a tábori sebészetet a sebészeti előadások leadása után stb.).

I R O D A L O M J E G Y Z É K

1. *Badjugin I. Sz.*: K—50—Letiju voennoj kafedru Kazanszkogo medicinszkogo insztituta. *Voenno—Med. Zs.* 1978, 1, 94—95.
2. *Birkás J.*: Honvédelmi szakegészségügyi képzés az orvostudományi egyetemeken. *Felsőokt. Szle.* 1976, 25, 736—739.
3. *Ermolaev, V. R.*: Oszobennosztii prepodavenija hirurgii na voenno—medicinszkom fakul'tate. *Voenno—Med. Zs.* 1975, 10, 12—14.
4. 1976. évi I. tv. A honvédelemről. *Magy. Közl.*, 1976, 25, 281—291.
5. *Fomin, N. F., Lupenko, V. M., Lapin, V. V., Harszon, M. Sz. Pogoreljüj, V. V.*: Voenno—patrioticseszkoe voszpitanie sztudentov v Odesszkom medicinszkom insztitute im. N. I. Pirogova. *Voenno—Med. Zs.* 1977, 3, 16—20.
6. *Gestewitz, H. R., Steiner, E. R.*: Militärmedizin, Hochschullehrbuch für Studenten der Medizin und Stomatologie. Militärverlag. Berlin, 1978.
7. HL HM Kfcs. c. 901/1949. doboz 400386.
8. HL Htp. szf. 1098/1950. „T” csomag 0523/kat. Tanint. 1950., XI. 21(227—233 p.)
9. Honvédelmi Miniszter 45/1978 (HK 22) HM számú rendelete a honvédelmi oktatás követelményeinek kiadásáról *Honv. Közl.* 1978. 34, 301—304.
10. Kerettanterv a felsőoktatási intézmények számára a „Honvédelmi ismeretek” című tantárgy oktatásához. Okt. Min. 1975. május 19.
11. Lehrprogramm für das Lehrgebiet Militärmedizin zur Ausbildung in der Grundstudienrichtungen Medizin und Stomatologie. Ministerrat der DDR. Berlin, 1977.
12. Minisztertanács 6/1976. (III. 31.) számú rendelete a honvédelemről szóló törvény 1976. évi első törvény végrehajtásáról. *Magy. Közl.* 1976. 25. 291—315.
13. M. Kir. honv. és közrd. helyőrségi kórház. A felsőoktatással kapcsolatos javaslat. M. Kir. Honvédelmi Minisztérium (12. o.) 1936. december 15-én távbeszélőn kapott parancsa.
14. MN 3. sz. Honvéd Kórház pk. h. honvédelmi oktatási tervének felterjesztése. MN Honv. Eü. Tanulmányi oszt. 1970. 3. nyt. h.
15. Posztanavlennije Szoveta Minisztrov SZSZSZR No. 493—185 o voenno—medicinszkoi podgotovke sztudentov vüszszi ücebnüh zavadenij. (1965. július 25. Informacionnüt Bjulletin Szoveta Minisztrov SZSZSZR).
16. Programma voennojpodgotovki medicinszkih, sztomatologicseszkih i farmacev-tiszecskih insztitotov. Voennizdat. Moszkva, 1976.

17. Studienplan für die Grundstudienrichtung Medizin zur Ausbildung an Universitäten und Hochschulen der DDR Ministerrat der DDR. Berlin, 1976.
18. 164/1968. (MK 15) MN sz. Utasítás a honvédelmi ismeretek oktatásáról. Műv. Közl. 1968. 15, 262—263.
19. Szlavinszkij, A. (Lodz): Szisztema voenno medicinszkij podgotovki i uszoversenz-tvovanija. 1978. augusztus 31.én irásban küldött tájékoztató.
20. Szolov'ev Z. P.: Na rubezse novogo deszjatiletija. Itogi i perszpektivü zdravochranenija v Krasznoj Armii. Medicina. Moszkva, 1928.
21. Szolov'ev Z. P.: Voproszü voennoj medicinü. Izbrannüe sztat'i i recsi Voenno. Med. Muzej. Leningrád, 1957.
22. Szolov'ev Z. P.: Voproszü zdravoochranenija. Izbrannüe sztat'i i recsi. Medgiz. Moszkva, 1940.

Биркаш Я., подполковник м/с:

ВОЕННО-МЕДИЦИНСКАЯ ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ

В социалистических странах, в том числе и в Венгрии, обращается большое внимание на военно-медицинскую подготовку студентов-медиков. Основное стремление военной и гражданской медицинских служб должно быть направлено на то, чтобы они в тесном сотрудничестве обеспечивали высокую эффективность такой подготовки. Автором считается, что при осуществлении сделанных выводов и предложений, настоящая система позволяет студентам-медикам приобретать необходимые теоретические знания и практические навыки для организации и осуществления — на уровне первой врачебной помощи — медицинского обеспечения раненных и больных в случае их массового поступления.

Dr. János Birkás Obstl. d. Med. Dienstes:

DIE WEHRMEDIZINISCHE AUSBILDUNG DER MEDIZINSTUDENTEN

Zusammenfassend kann festgestellt werden, dass die sozialistischen Länder, so auch die Volksrepublik Ungarn — als Teil der Verteidigungsvorbereitung der Bevölkerung des Landes — besondere Sorgfalt auf die wehrmedizinische Fachausbildung der Medizinstudenten verwenden. Man muss sich darum bemühen, dass die wirksame Durchführung dieser Lehrtätigkeit durch die enge Zusammenarbeit des militärischen und zivilen medizinischen Dienstes gewährleistet ist. Man ist der Meinung, das als Ergebnis der Untersuchung dieses Themas, der Verwirklichung der daraus gezogenen Schlussfolgerungen und Vorschläge die Medizinstudenten sich entsprechende theoretische und praktische Kenntnisse zur Organisation und Durchführung der Versorgung bei einem Massenansturm von Verletzten und Kranken — auf dem Niveau der ersten ärztlichen Hilfe — aneignen können.